

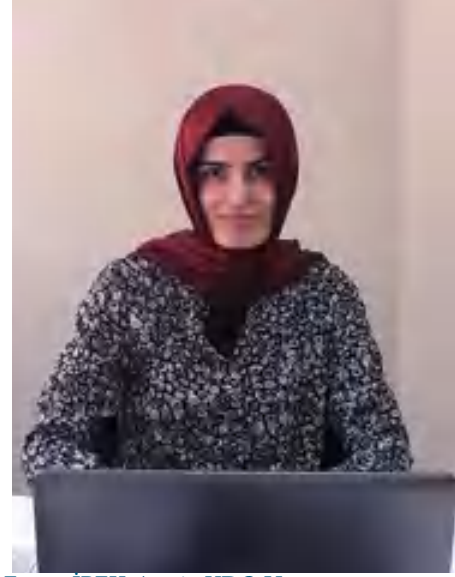

JICA Projesi Kapsamında Ekoturizm Çalışmaları Devam Ediyor

Ajansımızın 2012 yılında Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) ile imzalamış olduğu işbirliği protokolü gerek DOKA'nın kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi adına gerekse yerel kalkınmanın gerçekleştirilmesi adına ajansımıza ve bölgemize çok önemli kazanımlar sağladı. Protokol kapsamında gerçekleştirilen eylem planı doğrultusunda alt bileşenler belirlenerek, Japonya'da alınan eğitimler ve inceleme ziyaretleri sonucunda edinilen tecrübeler hem ajans içinde hem de bölge genelinde uygulanmaya başlandı.

Eylem Planının alt bileşenlerinden olan ekoturizm, bölgemizde yerel kalkınma için çok önemli bir kaldıraç görevi üstlenmektedir. El değmemiş doğası, farklı kültürleri, gelenekleri ve sıcakkanlı insanları ile Doğu Karadeniz Türkiye'de ekoturizm için ideal bir bölgedir. Hakkıyla yapıldığı takdirde ekoturizm, hem yöre insanının ilgili faaliyetlerden gelir elde etmesini ve böylelikle kırsal kalkınmayı hem de bölgenin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir (Kurdoğlu, 2001, s: 4). Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (The International Ecotourism Society) ise ekoturizmi ; "çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözetken, doğal alanlara karşı duyarlı se-

Fatma İPEK-Artvin YDO Uzmanı

yahat" olarak tanımlamıştır. Ekoturizm, genellikle küçük gruplar halinde, ailelerin işlettiği küçük tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını hedef almaktadır. Ekoturizm amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde, hassas ekosistemlerin korunması ve bu bölgelerin içerisinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Önemli ekoturizm potansiyeli olan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki köylerde yaşayan halkın yoksulluğu göz önüne alındığında , ekoturizmin sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği azaltabilecek bir etken olduğu anlaşılabilir (Altıparmak, 2002, s: 276).

Japonya, yüzölçümü Türkiye'nin yarısı ve nüfusu da neredeyse iki katı büyüklüğünde bir ülke olmasına rağmen ekonomik açıdan dünyanın 3. büyük ülkesidir. Yerel kaynakları son derece kısıtlı bir ülkenin nasıl bu kadar gelişebildiği elbette insanlarda merak uyandırmakta, ülkenin yaptığı ve yapmakta olduğu çalışmalar ve tecrübe paylaşımları da son derece önem kazanmaktadır. Bu ve buna benzer nedenlerle Japonya'daki JICA gibi kurum ve kuruluşlar ile yapılacak işbirlikleri ve yürütülecek çalışmalar değerlidir. Japonya'nın özellikle coğrafi koşullar açısından Doğu Karadeniz Bölgesi ile benzer özellikler taşıması ve bölgemizdeki çeşitli kurum ve kuruluşların JICA ile 90'ların sonundan itibaren yürütmekte oldukları projeler de JICA ile işbirliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Ajansımızın bu doğrultuda JICA ile yapmış olduğu işbirliği bölgemizde ekoturizm çalışmalarını hızlandırdı ve eylem planı kapsamında belirlenen pilot bölge Camili'de 2013 yılından itibaren Japon uzmanlar eşliğinde birtakım saha araştırmaları gerçekleştirilmeye başlandı.

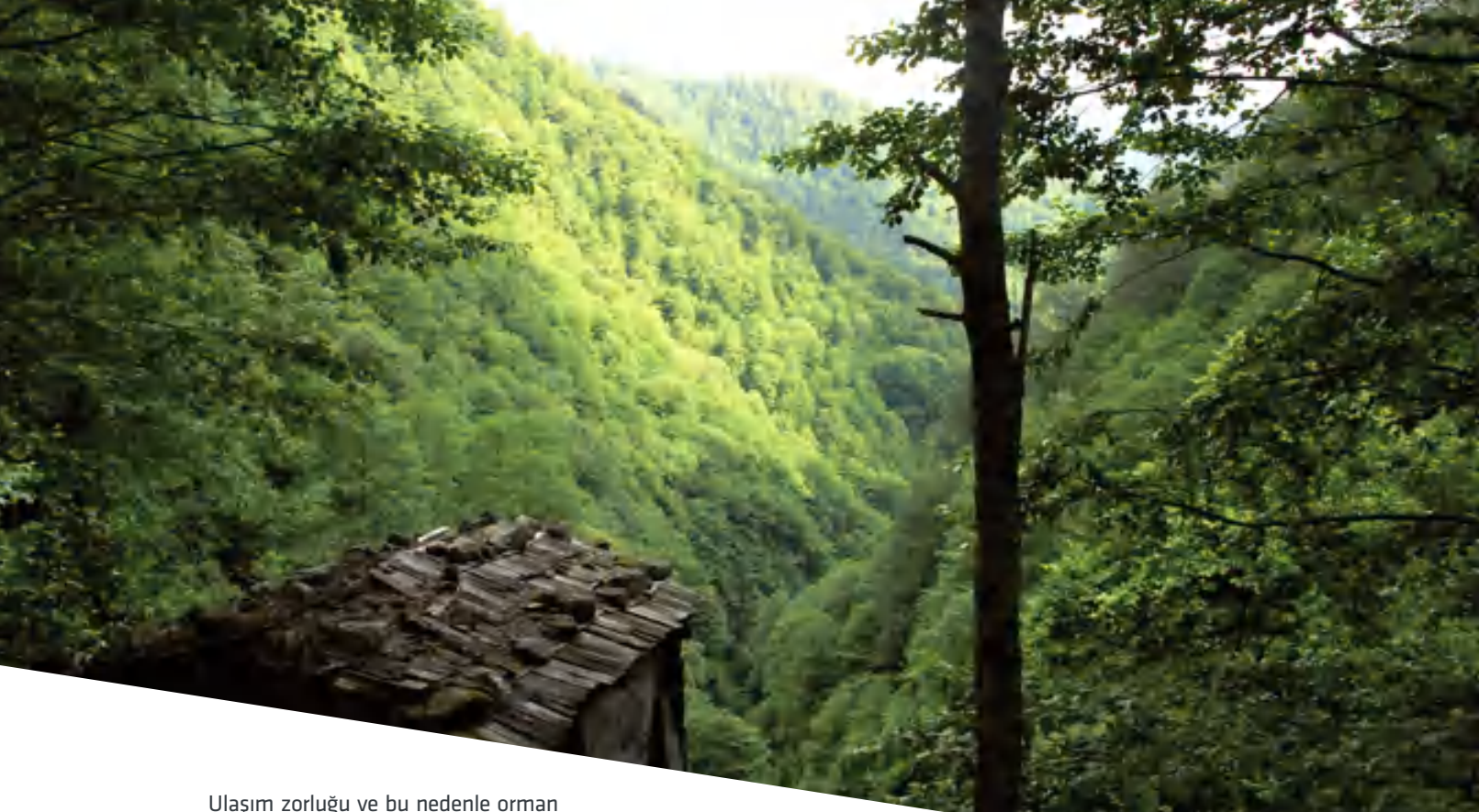

Camili Bölgesi (Macahel Vadisi) Hakkında Özet Bilgi

Camili Bölgesi, Artvin'in Borçka ilçesi sınırlarında yer almakta olup ilçeye 45 km uzaklıktadır. Resmi olarak Camili olarak adlandırılan bölge, halkın Gürcü asıllı olması dolayısıyla gürcüce Macahel olarak da telaffuz edilmektedir. Bölge, Camili, Düzenli, Efeler, Kayalar, Maral ve Uğur olarak adlandırılan 6 köyden oluşmaktadır. Merkez köyü Camili olup bölgenin geneli bu isimle anılmaktadır. Camili

Köyü'nde sağlık ocağı, yatılı bölge ortaokulu ve köyün Gürcistan'a sınır olması dolayısıyla Camili Sınır Karakolu bulunmaktadır.

Yörede başlıca geçim kaynakları, tarım (özellikle fındık üretimi), hayvancılık (özellikle arıcılık) ve ekoturizmdir. Bölge bir tarafı Karçal Dağları ile kaplı, bir tarafı Gürcistan Sınırı ile çevrelenmiş olup yörede ulaşım Borçka üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ulaşım, yöre halkı için önemli bir sorun olup bölge Macahel Geçidi olarak adlandırılan tepedeki yoğun kar yağışı ve çığ tehlikesinden dolayı yılda yaklaşık 6 ay ulaşımına kapalıdır. Ancak son birkaç yıldır bu sorun kısmen de olsa giderilmiştir.

Ulaşım zorluğu ve bu nedenle orman tahribatının asgari düzeyde oluşu, bölgenin sınır bölgesi olması gibi nedenlerden dolayı yörede birçok canlı türü saflığını koruyarak varlığını devam ettirmiştir. Nitekim dünyadaki en verimli 3 arı ırkından biri olan Kafkas Arısının bozulmamış ırkının yörede olduğunun tespiti ile yöre gen merkezi kabul edilmiş ve yörede ana arı üretim faaliyetleri ve arıcılık yöre halkı ve özellikle gençler için önemli bir gelir kapısı olmuştur. Bölgede her yıl düzenlenen "Saf Kafkas Arı ve Bal Festivali" de hem yöredeki arıcılığın hem de yörenin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımına katkıda bulunmaktadır.

Bölge "Biyosfer Rezerv Alanı" ilan edildikten sonra 2010 yılında havzadaki organik bal ve kafkas ana arı ürünlerine sertifika ve patent alınmış, daha sonra ise "Camili Biyosfer Rezervi" ismi ve logosu TPE tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığı adına onaylanmıştır. Yöre halkı yörede üreteceği tüm ürünler için isim ve logo kullanımını ücretsiz olarak sözleşme ile gerçekleştirebilmektedir.

Camili Biyosfer Rezervi, rakım farkına (350 m-3500 m) dayalı olarak ortaya çıkmış olan çok değişik tür ve ekosistemleri içerir. Bölgede 23'ü endemik 990 farklı bitki türü yayılış gösteriyor. Doğal yaşlı ormanlar ve ılıman kuşak yağmur ormanları, alpin ve subalpin

ekosistemler ve sucul toplulukları içeren ekosistem ve bitki özellikleri bulunan Camili yaban hayatı yönünden de zengindir. Boz ayı, çengel boynuzlu dağ keçisi, dağ horozu, Kafkas engereği, Kafkas semenderi, Saf Kafkas arısı, kırmızı benekli alabalık ve göçmen yırtıcı kuşlar Camili'nin eşsiz doğal çeşitliliğinin göstergeleridir. (Lise, 2014) Türkiye'nin ilk ve tek biyosfer rezerv alanı ünvanına sahip olmasından dolayı bu özellikli ve ayrıcalıklı yörede birçok kurum ve kuruluş tarafından birtakım proje, çalışma ve bilimsel araştırmalar yürütülmektedir. Aynı zamanda 2000'lerin ortalarından itibaren yörede ekoturizm yapılmakta, turist sayısı her geçen yıl bir önceki yıla kıyasla ciddi bir artış göstermektedir. Resmi olmayan rakamlara göre 2014 yılında yaklaşık 26.000 turist yöreyi ziyaret etmiştir. Bu özellikler JICA Eylem Planı kapsamında belirlenen ekoturizm alt bileşeni için Camili'nin pilot bölge olarak seçilmesinde etken olmuştur.

Camili Havzası'nın Keşfi ve Havzanın Biyosfer Rezerv Alanı İlan Edilmesi

Bölgenin doğa koruma açısından önemi 1990'lı yıllarla birlikte dikkat çekici bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin, 1993-1996 yılları arasında yürüttüğü, "Doğu Karadeniz'in Doğal Yaşlı Ormanları" projesinin çalışma alanı içinde yer alan Karçal Dağları, daha sonra Türkiye'nin önemli bitki alanı ve önemli doğa alanlarından biri olarak belirlendi.

Yörede TEMA Vakfı tarafından "Camili Beldesi Sürdürülebilir Kalkınma Projesi" uygulandı ve 1998 yılından itibaren 2008 yılına kadar Macahel Arcılık A.Ş. ile birlikte Saf Kafkas Arısı üretilmeye ve pazarlanmaya başlandı.

Camili Havzası'nda bulunan Efeler ve Gorgit bölgelerinin doğal yaşlı ormanları, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu uyarınca 1998 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilerek yasal olarak da koruma altına alındı.

Camili Havzası aynı zamanda, Birleşmiş Milletler Küresel Çevre Fonu (GEF) desteği ile Dünya Bankası ve mülga Çevre ve Orman Bakanlığı işbirliğinde 2000-2008 yılları arasında yürütülen Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi'nin Türkiye'deki dört pilot uygulama alanından biri oldu. Kısaca "GEF Projesi" olarak da bilinen ve politikadan planlamaya, uygulamadan izlemeye çok sayıda bileşeni içeren "Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi" yerel ve ulusal düzeyde olmak üzere iki farklı seviyede uygulandı. Proje kapsamında 2003 yılında alanda katılımcı bir Yönetim Planı hazırlanmaya başlandı. Yönetim planı, ilgi grupları ve havzada yaşayan köylülerle her aşamasında paylaşıldı. Kadınları proje çalışmalarına dahil etmek için onlarla da ayrı toplantılar yapıldı. Her köyde ve ayrıca bazı köylerin de çeşitli mahallelerinde yönetim planı koruma hedefleri, vizyonu ve bölgeleme haritasıyla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıldı. Aynı bilgilendirme toplantılarında yörede yaşayanların görüş, öneri ve katkıları alındı. Yönetişim ilkesinin uygulanmasıyla plandaki koruma hedeflerine denk düşen arcılık, ekoturizm ve tarım ve hayvancılık komiteleri kuruldu. Bu komitelere bütün köylerden temsilciler seçildi. Böylelikle yönetim planının katılımcı bir şekilde uygulanması hedeflendi. 2007 yılında ise "Camili Biyosfer Rezerv Yönetim Planı" taslağı hazırlandı.

Sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve katılımcı yönetimini gerçekleştirmek amacıyla proje kapsamında bilimsel araştırmalar ve yöre halkına yönelik bir dizi faaliyetler gerçekleştirildi. Camili Havzası halkı ve yöredeki sivil toplum kuruluşlarının ağırlıklı olarak arcılık ve bal üretimi ile ekoturizm (pansiyonculuk, rehberlik) konulu projeleri desteklenerek doğa ile uyumlu ekonomik faaliyetlerin hayata geçirilmesi sağlandı. GEF Projesi'nin küçük hibe programının teknik ve finansal desteği sayesinde havzadaki aile pansiyonlarının kalitesi ve sayısı giderek arttı. Aile pansiyonları yöresel mimari donanımlı geleneksel ahşap yapılı evlerden oluşuyor. Evler yöresel mimariyi korumak amacıyla küçük değişiklikler ve onarımlar yapılarak aile pansiyonları haline dönüştürüldü. (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2014, s. 15-17)

Özetleyecek olursak Camili Biyosfer Rezervi, Uluslararası Çevre Koruma Örgütü, Dünya Bankası ve Küresel Çevre Fonu tarafından belirlenen biyolojik açıdan zengin ve tehdit altında olan dünyadaki 25 karasal ekolojik bölgeden birinde yer alması, farklı ekosistemlere sahip olması, zengin flora ve fauna çeşitliliği, önemli kuş göç yolu üzerinde bulunması, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri ile doğa korumanın uyum içinde geliştiği bir bölge olması sebebiyle mülga Çevre ve Orman Bakanlığı ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu işbirliğinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda 29 Haziran 2005 tarihinde 25,258 hektar büyüklüğündeki alanı ile UNESCO tarafından Biyosfer Rezervi olarak ilan edilerek Dünya Biyosfer Rezervleri Ağı'na dahil edilmiş ve Türkiye'nin ilk biyosfer rezervi olarak kendisinden sonra gelecekler için ilham kaynağı olmuştur.

Biyosfer Rezervlerinin Tanımı ve İşlevi

Biyosfer rezervleri biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin devamlılığı arasındaki çatışmaların sürdürülebilir bir şekilde çözülmesine dönük temel bir yaklaşımdır (UNESCO-MaB 2003:3). Uluslararası önem taşıyan kara ve su ekosistemlerine sahip alanlar, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), İnsan ve Biyosfer Programı kapsamında BIYOSFER REZERVİ olarak ilan edilir. Bu alanların temel amacı doğal kaynakların korunmasına yönelik sistemler ve modeller geliştirmek ve biyosfer rezervlerin içinde veya çevresinde yaşayan halk için sosyo-ekonomik alternatifler ve fırsatlar yaratmaktır. (Lise, 2014) Bu bağlamda, Biyosfer Rezervlerinin üç temel işlevi vardır:

- **Koruma:** genetik çeşitliliğin, türlerin, ekosistemlerin ve peyzajların korunmasına katkıda bulunmak,
- **Kalkınma:** ekolojik açıdan uygun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi desteklemek,
- **Lojistik:** yerel, ulusal ve küresel ölçekte doğa koruma ve kalkınma çabalarına dönük bilimsel araştırma, izleme, eğitim ve bilgi değişimini desteklemek. (BATISSE 1997:12)

Biyosfer rezervleri her ülkenin iç hukukuna göre belirlenmekte ve yönetilmektedir. Bazı ülkeler biyosfer rezervleri için özel yasalar çıkarmakta, bazıları ise doğa koruma ile ilgili mevcut yasalarından yararlanmaktadır. Ayrıca yasal açıdan koruma altında olan yerlerin biyosfer rezervi olarak belirlenmesi tercih edilen bir yöntemdir.

Bir biyosfer rezervi üç bölümden meydana gelmektedir; mutlak koruma zonu (corearea), tampon zon (buffer-zone) ve geçiş zonu/gelişme zonu (transitionarea)'dur . Bunlardan yalnızca mutlak koruma zonunun yasal olarak koruma altına alınması gerekmektedir. Dünyadaki birçok biyosfer rezervi diğer yasalarla koruma altına alınmış alanları (Milli Park, Dünya Miras Alanları, Ramsar Alanları gibi) kapsamaktadır.

Biyosfer rezervlerinde mülkiyet yapısı çeşitlilik arz etmektedir. Mutlak koruma zonu ve tampon zon çoğunlukla kamu, özel veya vakıf mülkiyetindedir; gelişme zonunda ise mülkiyet genelde özel ya da tüzel kişiliğe aittir.

Biyosfer rezervleri çeşitli özellikler bakımından korunan alanlardan farklılık göstermektedir.

Korunan alanlarla biyosfer rezervlerini genel olarak karşılaştırılacak olursak;

- Korunan alanlar tek bir amaç için belirlenirken, biyosfer rezervleri çok amaçlıdır. Örneğin korunan alanlarda temel amaç doğanın korunması iken, biyosfer rezervlerinde doğa korumaya ek olarak kalkınma ve lojistik destek de söz konusudur.
- Korunan alanlar yetki ve sınırları kesin olarak belirlenmiş yöneticiler aracılığıyla yönetilirken, biyosfer rezervleri tarafların katılımı ve koordinasyonu ile yönetilmektedir.
- Korunan alanlarda genelde basit bir zonlama yapısı söz konusuysen, biyosfer rezervlerinde kompleks bir zonlama yapısı uygulanır. Hatta biyosfer rezervlerinin geçiş zonu çoğunlukla kesin bir sınır içermez.
- Korunan alanlar genelde tek bir kategori altında yönetilirken (örneğin milli park), biyosfer rezervleri birçok farklı kategoriye içerisinde barındırmaktadır (BIORET 2001:27) .

★ **Biyolojik çeşitliliği korumak:** İnsanın toprak ve su kaynaklarına olan baskısı, gen, bitki, hayvan, ekosistem ve peyzaj çeşitliliğinin hızla azalmasına neden olmaktadır. Bu tehdit potansiyel gıda kaynakları, ilaç ve endüstriyel hammadde temininin zorlaşmasına ve kıtlaşmasına yol açmaktadır. Biyosfer rezervleri araştırma, eğitim ve rekreasyonel faaliyetler açısından yeri başka bir şeyle doldurulamayacak derecede önemli alanlardır. Biyosfer rezervlerinin mutlak koruma zonu ve tampon zonları biyolojik çeşitlilik hakkındaki bilgileri artırmayı ve dünyanın en önemli biyo-coğrafik bölgelerinin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlayan yerlerdir.

★ **Bozulmamış ekosistemlerin devamlılığını sağlamak:** Biyosfer rezervleri erozyon kontrolü, toprak verimliliği, akarsu rejiminin düzenlenmesi, yeraltı su kaynaklarının devamlılığı, azot döngüsü ve hava ve su kirliliğinin önlenmesine dönük temel yaşam destek sistemlerinin devamlılığını sağlamaya yönelik örnekleri içermektedir.

Biyosfer Rezervlerine Neden İhtiyaç Vardır?

M. Alpestris Subsp. Alpestris

Camili Biyosfer Rezerv Alanı'nda, 110 familya ve 432 cinse ait 990 adet vaskular bitkitaksonu doğal yayılışa sahiptir. Bu bitkilerin 23 adeti endemik olup, endemizm oranı %2,4'tür

Camili havzası ise yaklaşık 1000 civarında bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Paeonia Maseula

Borçka ilçesi sınırları içerisinde kalan Camili Biyosfer Rezervinin %72'si ormanlık-çalılık olan bir havzadır.

Lilium ponticum

Artvin ili 350'si nadir (199 endemik) olmak üzere yaklaşık 1864 bitki türü ile Antalya ve İstanbul'dan sonra ülkemizin en zengin üçüncü ilidir.

Aquilegia Olympica

★ **Doğal sistemler ve bu sistemlerin zamana bağlı değişimlerini öğrenmek:** Mutlak koruma zonunda doğal niteliği bozulmamış alanların incelenmesi ve insan etkileriyle değişmiş alanlar (tampon ve gelişme zonları) ile karşılaştırılmasına dönük bilimsel araştırmaların yapılması önemlidir. Çünkü bu tür bilimsel çalışmalar uzun bir dönem sürdürüldüğünde söz konusu doğal ortamlardaki değişimlerin tip ve boyutları hakkında fikir sahibi olunmaktadır. Araştırma sonuçlarının bölgesel ve küresel ölçekte karşılaştırılmalardan da küresel ölçekte değişimlere ilişkin değerler ortaya konulabilmektedir.

★ **Geleneksel arazi kullanım biçimleri hakkında bilgi sahibi olmak:** Dünyanın birçok yerinde yüzyıllardır devam eden ancak doğaya herhangi bir yapısal zarar vermeyen geleneksel arazi kullanımları vardır. Bu kullanımlar sonucu elde edilen birikimleri güncel arazi kullanımlarına taşıyarak yerel halkın geleneklerini destekleyen kültürel yapı ve çevre koşullarına uygun tekniklerden yararlanılmaktadır.

★ **Doğal kaynakların yönetiminde sürdürülebilir yöntemlerin kullanımına dönük bilgileri paylaşmak:** Biyosfer rezervlerinin en önemli amaçlarından birisi de çevreye olumsuz etkileri olmayan, insanın yaşam kalitesini artırmaya dönük arazi kullanımları konulu bilimsel çalışmaları desteklemektir. Bu çalışmalardan elde edilen de-

neyimler, biyosfer rezervlerinin tampon ve gelişme zonları için oldukça yararlı olacaktır. Buradaki uygulamalardan elde edilen deneyimlerden ise ulusal ve uluslararası düzeyde resmi kurumlar, yerli ve yabancı bilim adamları ile yerel halk temsilcileri yararlanabilmektedir.

★ **Doğal kaynakların yönetimindeki sorunların çözümünde işbirliği yapmak:** Kurumların sektörel yapısı çevre ve kalkınma arasındaki sorunların çözümünde en önemli engellerden birisidir. Biyosfer rezervleri farklı taraflar arasındaki sorunların çözümünü destekleyen bir yapıdır. Taraflar, biyosfer rezervi yaklaşımıyla geliştirilen belli bir planlama ve yönetim mekanizması içerisinde ortak çalışması gereken resmi kurumlar, mülk sahipleri, doğa koruma kurumları, bilim adamları, çiftçiler, balıkçılar, özel yatırımcılar, vb.dir.

JICA Projesi Kapsamında Ajansımız Tarafından Bölge'de ve Bölgeye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Proje kapsamında 2013 yılından itibaren **Camili Bölgesi'**nde ve bölgeye yönelik birtakım çalışmalar yürütülmektedir. Bunlardan **en önemlileri** aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Maral Köyü Kırsal Kalkınma Saha Araştırması (02-04/09/2013)
- Camili Bölgesi'nde Eko-turizm, Yerel Üretim-Yerel Tüketim ve Atık Yönetimi Hakkında gerçekleştirilen saha araştırması (11-12/09/2014)
- 20.03.2015 tarihli İstanbul'da yöre halkına yönelik yapılan bilgilendirme toplantısı ve proje fikirlerine yönelik çalıştay

Çalışmalarımızın ana teması ekoturizm olsa da ekoturizmin yerel kaynakların kullanımı, çevre koruma ve gelir sağlama gibi özelliklerini göz önüne aldığımızda ilgili bileşeni JICA Eylem Planı'nın diğer önemli bileşenleri olan göç , atık yönetimi , yerel ürünlerin yerelde tüketiminden bağımsız sayamayız. Ekoturizmle çok önemli ilişkileri bulunan bu bileşenler çalışmalarımızın ayrılmaz parçalarıdır. Pilot bölgede gerçekleştirilen saha araştırmalarından elde ettiğimiz sonuçlar da bunu kanıtlar niteliktedir ve bu nedenlerden dolayı yapmış olduğumuz çalışmalar ayrı bir önem arz etmektedir.

Maral Köyü Kırsal Kalkınma Saha Araştırması

Japonya'da Kumamoto Üniversitesi'nden Kırsal Kalkınma alanında çalışmalar yapan sosyolog Prof. Dr. Sadao TOKUNO ve Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nden Dr. Tolga ÖZŞEN'in yönlendiriciliği ve Ajans çalışanlarının katılımıyla gerçekleşen çalışma kırsalın (köyün) geleceğinin, sürdürülebilirlik potansiyelinin mikro veriler üzerinden daha gerçekçi şekilde ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Köyün bir nevi mevcut durum fotoğrafını çekip yöre halkına gösteriyor olması sebebiyle çalışma önemlidir.

Köydeki 28 hane üzerinden yapılan araştırmadan elde edilen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

★ Yaz aylarında nüfus, 700-1000 civarında iken kışın 200 kişinin altına düşen demografik bir yapıya sahiptir.

★ Yerleşik nüfus (tüm yıl boyunca üretim-tüketim ilişkilerinin merkezine Maral Köyünü koyan nüfusu ifade etmektedir) içerisinde genç nüfus toplam nüfusun yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır.

★ Köy, yaklaşık %10,5lik yaşlanma oranıyla Doğu Karadeniz Bölge ortalamasından oldukça düşük olup, yöre sakinlerinin yaşlanma sorununa dair bir farkındalık geliştirmedeği gözlemlenmiştir.

★ **Gelin Sorunu:** Yerleşik nüfus içerisinde 20li yaşlardaki kadın sayısı oldukça azdır (yaklaşık %7) ve bu durum ileride doğurganlık işlevinin azalması anlamına geleceğinden ileride büyük bir nüfus azalması yaşayacağı söylenebilir

★ Maral Köyü'ndeki hane yapısı incelendiğinde, nispeten istikrarlı (sürdürülebilir) (%70 oranında) bir yapı görülmektedir. Günlük hayatın sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, hane yapısına ilişkin olarak, bundan sonraki yaşlanma sürecinde bu hane yapılarının ne tür işlev ve rollere sahip olacağı somut olarak ortaya konulmalı ve yöre sakinlerinin söz konusu işlev ve rollere ilişkin farkındalığı artırılmalıdır.

★ Köy, yaklaşık %10,5lik yaşlanma oranıyla Doğu Karadeniz Bölge ortalamasından oldukça düşük olup, yöre sakinlerinin yaşlanma sorununa dair bir farkındalık geliştirmedeği gözlemlenmiştir.

★ **Gelin Sorunu:** Yerleşik nüfus içerisinde 20li yaşlardaki kadın sayısı oldukça azdır (yaklaşık %7) ve bu durum ileride doğurganlık işlevinin azalması anlamına geleceğinden ileride büyük bir nüfus azalması yaşayacağı söylenebilir

★ Maral Köyü'ndeki hane yapısı incelendiğinde, nispeten istikrarlı (sürdürülebilir) (%70 oranında) bir yapı görülmektedir. Günlük hayatın sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, hane yapısına ilişkin olarak, bundan sonraki yaşlanma sürecinde bu hane yapılarının ne tür işlev ve rollere sahip olacağı somut olarak ortaya konulmalı ve yöre sakinlerinin söz konusu işlev ve rollere ilişkin farkındalığı artırılmalıdır.

★ Dışa göç veren gurbet nüfus Maral Köyünün şu anki nüfusu kadardır (137 kişi). Bu sayının %78.1'i 20-40 yaşları arasındaki üretken nüfusu kapsamaktadır. Mevsimlik gurbet de köyün sürdürülebilirliği açısından önemli bir role sahiptir. (nüfusun mekansal ve sosyal hareket kabiliyeti açısından)

★ **Mevsimsel Kadın Göçü:** Arabayla 1 buçuk saatlik mesafeyi gidip gelebilen 30-40 yaşlarındaki kadınların varlığı, köyün gündelik yaşantısının desteklenmesine büyük yarar sağlamaktadır

★ Gurbet nüfusun %79'u Marmara Bölgesi'nde yaşamlarını sürdürmekte, üretim-tüketim ilişkilerini bu bölgede tesis etmektedirler. Böyle bir ortamda, gurbet nüfusun gündelik hayata olan katkısı pek mümkün değildir. Erkekler yaz aylarında sadece 1 ay memlekette tatil yapabilirken, eşi ve varsa çocukları Haziran ayından Eylül ayının ortasına kadar köyde kalabilmektedir. Bu noktada, özellikle Marmara Bölgesi gurbet nüfusunun yeni bir çerçeve içinde ele alınması, yöreye ne gibi katkılar sağlayabileceklerinin irdelenmesi gerekmektedir

★ **Gelir Yapısı:** Köyün genelinde istikrarsız gelir yapısına sahip haneler çoğunluktadır. (öğrenci, ev hanımı ve işsiz ağırlıkta) Tarımla uğraşan kişiler genellikle yaşlılar olup, aralarında emekliye ayrılmış olanlar da vardır.

★ Yöre kalkınmasını turizm faaliyetleriyle gerçekleştirmeyi düşünen bir tutum görülmektedir. Ancak, konuyla ilgili know-how yetersizdir

Çalışma sonucunda elde edilen en önemli çıktılarından biri de artan turizm faaliyetleriyle geriye dönüşlerin ve tersine göçün yaşandığıdır. Ekoturizm faaliyetlerindeki artışta elbette Maral Köyünü de kapsayan Macahel Havzası'nda her yıl düzenlenen Saf Kafkas Arı ve Bal Festivali, bölgeye yönelik yapılan diğer tanıtım faaliyetleri, yörede uygulanan GEF Projesi, yörenin UNESCO tarafından Biyosfer Rezerv Alanı edilmesi vb. durumlar etkili olmaktadır.

Camili Bölgesi'nde Eko-turizm, Yerel Üretim-Yerel Tüketim ve Atık Yönetimi Hakkında Gerçekleştirilen Saha Araştırması

Maral Köyü'nde Sadao Tokuno'nun öncülüğünde gerçekleştirilen "Kırsal Kalkınma Saha Araştırması", diğer 5 köyün de benzer yaklaşımlar sergilediği göz önüne alındığında, yöredeki insanların tarım ve hayvancılık (özellikle arıcılık ve saf kafkas ana arı üretimi) faaliyetlerinden sonra yörenin kalkınmasını turizmde gördüklerini göstermektedir. Bu nedenle bu çalışma JICA Projesinin alt bileşeni olan ekoturizm çalışmasına altlık olmuştur.

"Ekoturizm, Yerel Ürünlerin Yerelde Tüketimi ve Atık Yönetimi" kapsamında yapılan saha araştırması süresince köy muhtarları, Camili Yatılı Bölge Okulu Müdürü, Camili Köyler Birliği Başkanı, Macahel Biyosfer Rezervini Koruma Derneği temsilcileri, Macahel Arıcılık A.Ş yetkilisi ve ev pansiyoncuları kısacası köyde araştırmayla alakalı tüm paydaşlar ile görüşülerek köyün mevcut durumu, paydaşların karşılaştıkları sorunlar ve sundukları çözüm önerileri hakkında kapsamlı bir bilgi edinildi.

Araştırma esnasında paydaşların belirtmiş oldukları başlıca sorunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- 2007 yılında hazırlanan "Camili Biyosfer Rezervi Yönetim Planı" taslağının henüz onaylanmamış ve yürürlüğe girmemiş olması
- Yöreye özgü bir turizm stratejisinin olmayışı
- Biyosfer Rezervi kavramının iç hukukta karşılığının olmayışı (mevzuat boşluğu) ve bu durumdan kaynaklanan sorunlar (yörede yapılan projelerde yerel mimarinin bozulma riski ile karşılaşması vb)
- Yayla turizminin yasal bir zemine kavuşturulmamış olması
- Altyapı yetersizlikleri (özellikle turist sayısındaki artıştan kaynaklanan çöp ve atık su sorunu, fosseptik sistemlerin ve arıtma tesisinin olmayışı, zaman zaman yaşanan elektrik kesintileri, yol yapım çalışmalarından kaynaklı su kirliliği, içme suyu yetersizliği vb)
- Nitelikli yerel rehber ve personel eksikliği

- Turiste sunulan yöresel tatlarda kalite ve lezzet standartsızlığı
- Kötü niyetli turiste karşı (bitki ve böcek kaçakçılığı yapanlar gibi) kontrol mekanizmasının olmayışı ve bireysel çabaların yetersiz oluşu
- Tarım ürünlerinin yabancı hayvanlar tarafından istila edilmesi
- Organik ürün denetleme, bal paketleme, toprak analizi ve birtakım diğer önemli projeler için gerekli finansal kaynak yetersizliği
- Özetlemek gerekirse, yukarıda da bahsedildiği üzere, yörede kısa zamanda hızla artan turizm faaliyetleri ve buna rağmen ekoturizmin arz kısmını oluşturan yerli halkın henüz yeterli donanımına ve bilince sahip olamaması, "Biyosfer Rezervi" kavramının henüz yasal çerçeveye oturtulmamış olması, turist sayısındaki hızlı artışla birlikte altyapı sorunlarının çözüme kavuşturulamamış olması ve birtakım diğer sorunlar yörenin sürdürülebilirliği için tehdit oluşturmaktadır. "Camili Biyosfer Rezervi" ismi ve logosunun, yöre halkına yerel ürünlerin satışında ücretsiz olarak kullanılabilme imkanı sunulmasına rağmen finansal kaynak yetersizliğinden ötürü ürün denetleme maliyetleri karşılanamadığı için bu haktan yararlanılamamaktadır. Finansman açığı, aynı zamanda bal paketlemesinin de yapılamamasına ve ürünün pazarda hak ettiği yere gelememesine sebebiyet vermektedir.

Sonuç itibarıyla yukarıda bahsi geçen nedenlerden ötürü her şeyden önce Türkiye için yaklaşık 10 yıllık bir geçmişi olan "Biyosfer Rezervi" kavramı ulusal mevzuatta karşılık bulmalıdır. Bir diğer önemli konu ise "Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi" kapsamında 2007 yılında katılımcı bir yaklaşımla hazırlanan hazırlanan "Camili Biyosfer Rezervi Yönetim Planı" taslağı -gerekirse revize edilerek- onaylanmalı ve acilen uygulamaya konulmalıdır. Ayrıca -artan turizm faaliyetlerinden ötürü- yönetim planına ek olarak yöre ile ilgili tüm paydaşların yer aldığı katılımcı bir yaklaşımla ve sürdürülebilirlik çerçevesine dayanan yöreye özgü bir turizm gelişim planı hazırlanmalı, ilgili tüm planlar uygulamaya konulmalıdır. Aksi takdirde yörenin geleceği tehdit altındadır.

Yöre halkının elbette karşılaştıkları sorunların çözümü için çok çeşitli proje önerileri bulunmaktadır. Araştırma esnasında elde edilen proje önerilerinden başlıcaları çalışma sonrasında 3 ana kategoriye ayrılarak sıralandı ve İstanbul'da yapılan toplantı sonrasındaki çalıştayda ele alındı.

İstanbul'da Yöre Halkına Yönelik Yapılan Bilgilendirme Toplantısı ve Proje Fikirlerine Yönelik Çalıştay

Maral Köyü'nde yapmış olduğumuz "Tokuno Tarzı Kırsal Sürdürülebilirlik" çalışmasından elde ettiğimiz sonuçlar, havzanın diğer köylerinin de benzer bir yaklaşım sergilediği göz önüne alındığında, havzada gurbet nüfusunu yaklaşık %80'inin Marmara Bölgesi ve özellikle de İstanbul'da yaşadığını göstermektedir. Bu nedenle İstanbul'da yapılan toplantı katılımcılık ve ortak karar alma açısından önem arz etmektedir.

Katılımın yoğun olduğu ilgili toplantıda öncelikle Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın (DOKA) tanıtımı, DOKA ve JICA arasında imzalanan "Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Kapasite Geliştirme Projesi" ve bu kapsamda hazırlanan eylem planı doğrultusunda belirlenen pilot bölgelerden biri olan "Macahel Bölgesi'nde ve Bölgeye Yönelik Yürütülen Çalışmalar" ve Japonya'da başarılı olmuş yerel kalkınma projeleri hakkında bilgilendirme sunumları yapılarak Japonya'da bir başarı hikayesi olan IRODORİ Projesi'ne yönelik tanıtıcı DVD gösterimi gerçekleştirildi. Toplantının son kısmında ise JICA Projesi kapsamında Macahel'de gerçekleştirilen saha araştırmaları sonucu elde edilen proje fikirleri 3 kategori halinde yöre halkına sunuldu ve ilgili proje fikirlerine yönelik çalıştay yapıldı. Katılımcılar 3 gruba ayrılarak her grup kendi kategorisindeki proje fikirlerini önemlilik- aciliyet sıralamasına göre, 5N 1K yaklaşımını göz önünde bulundurarak sıralandı ve her gruptan bir sözcü kendi konusuyla ilgili kısa bir sunum yaptı.

Çalıştay sonunda önemlilik ve aciliyet sıralaması göz önünde bulundurularak elde edilen proje fikirleri aşağıda yer almaktadır:

1- Eko-turizmle İlgili Proje Fikirleri

- a) Yerel tur rehberlerinin eğitimi
- b) Mevcut trekking (patika) yollarının iyileştirilmesi, yeni yürüyüş yollarının keşfi
- c) Botanik bahçesi kurulması
- d) Yerel ürünler satış dükkanının kurulması
- e) Macahel Rehber Kitabı'nın hazırlanması ve dağıtımı
- f) Tarihsel ve kültürel değerlerin rehabilitasyonu ve korunması

2- Tarımsal ve Gelir Getirici Faaliyetler Hakkında Proje Fikirleri

- a. Macahel Balı'nın markalaşması, bal üretim artışı ve Kafkas Arısı ana arı üretimine yönelik faaliyetler
- b. İstanbul'da Macahel Shop'ın (Japonya'da Antenna Shop örneği) açılması (özellikle Macahel Balı markalaştıktan sonra)
- c. Kokulu üzüm (Adesa Üzüümü) yetiştiriciliğinin ve üretimin artırılması, markalaşma, paketlenme ve ürün çeşitliliğinin sağlanması
- d. Fındık üretiminin ve üretimde kalitenin artırılması

3- Sosyal, Kültürel ve Diğer Faaliyetler Hakkında Proje Fikirleri

- a) Katı atık yönetimi ve kanalizasyon altyapısı kurulumu
- b) Geleneksel ve yerel folkloru genç nesile aktarmak+ yöresel yemek envanteri
- c) Terk edilmiş okulların rehabilitasyonu ve kullanımı (Japonya'da "Abandoned Schools" örnekleri) (Çeşitli aktivitelerin yapıldığı köy evi ve kültür evi haline getirme)
- d) Güvenli yaşam eğitimleri
- e) Macahel Kültür Evi kurmak (kütüphane, yöreyi tanıtıcı dokümanlar)
- f) Daha iyi ulaşım ve iletişime dönük çalışmalar
- g) İmece geleneğini canlandırmak

Toplantı sonunda elde edilen proje fikirlerinden yola çıkılarak Mayıs ayında Camili Bölgesi'nde çalışmalara devam edilmesi planlanmaktadır.

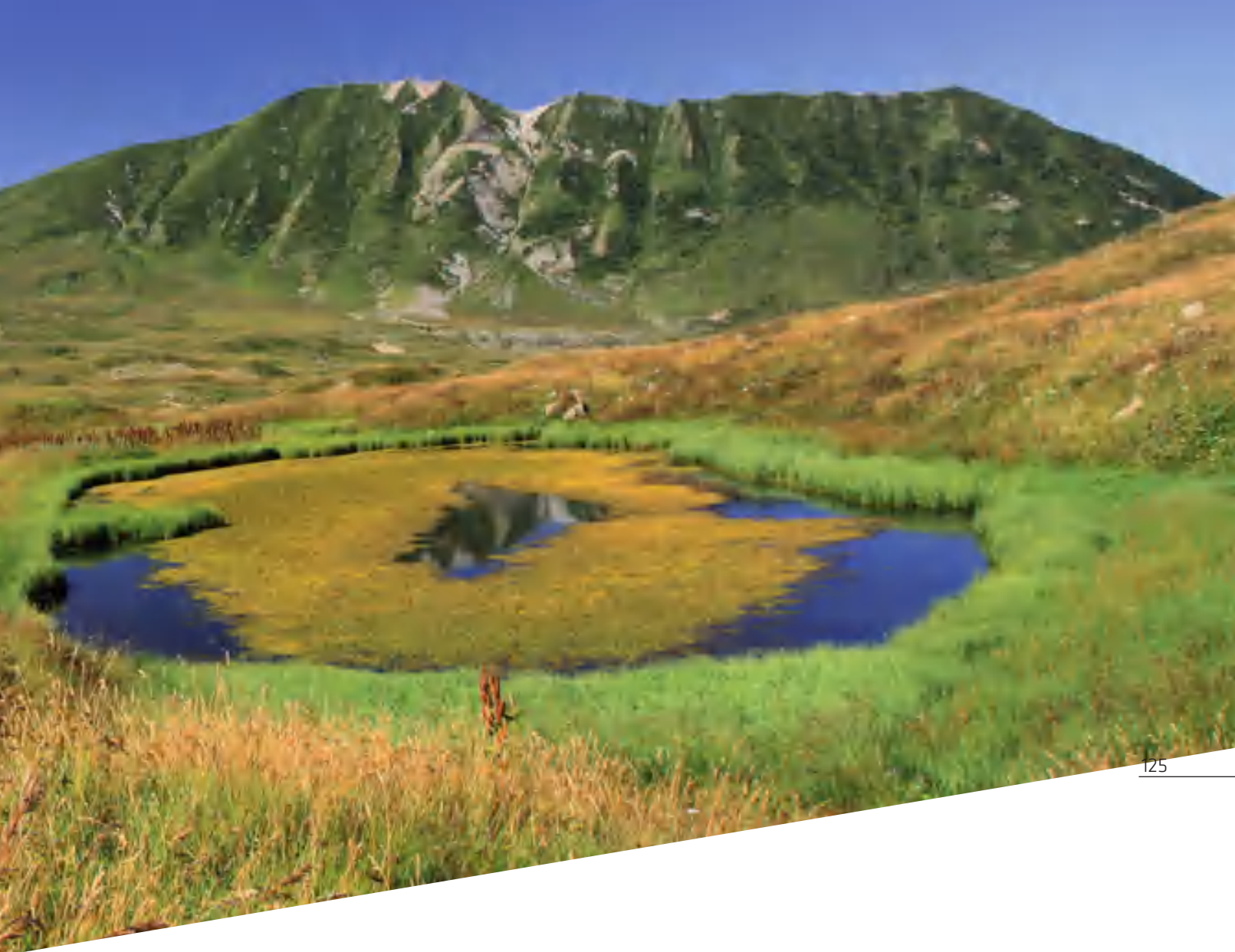

Proje fikirlerinde bahsi geçen antenna shop'ların (uydu mağazası) Japonya'da özellikle Tokyo'da çokça örnekleri bulunmaktadır. Japonya'da "Antenna Shop" adı verilen bu mağazalar, yöre sınırları dışındaki yerlerde özellikle büyükşehirlerde kurulmuş olup bir yöre veya bölgeye özel ürünlerin (yöresel tatlar, el sanatları, yöreye özgü hediyelik eşyalar vb) tanıtılması ve pazarlanması yoluyla tüketicilere hem yeni tatlar kazandırmakta hem de yöreye özgü ürünlerle ilgili tüketim alışkanlıkları kazandırarak yeni tüketim trendleri oluşturmayı sağlamakta, aynı zamanda memleketinden göç eden insanların bu ürünleri yaşadığı şehirden temin etmesine olanak sunmaktadır. Bu ürünlerin satışı, oluşturulan mekanizma ile, yöre halkının gelir elde etmesini sağlamaktadır. Ayrıca yöre dışındaki insanlar mağaza, satılan ürünler, ve mağazada yapılan bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri sayesinde ilgili yöre hakkında bilgi edinmekte ve bu faaliyetler ilerleyen zamanlarda tüketicilerin yöreyi ziyaret etmesini sağlamaktadır. Sonuçta bu durum orta ve uzun vadede yöreye yönelik turizmin artmasına katkıda bulunmaktadır. Burada mağazanın yöreden göç eden insanların yoğunlukta olduğu ve büyük bir şehirde kurulmuş, ayrıca ürünlerin de kaliteli ve nitelikli olması önemlidir. Proje fikirleri arasında yer alan İstanbul'da kurulacak "Macahel Mağazası" fikri de Japonya'da yer alan "Antenna Shop" örneğine benzer olup özellikle Macahel Balı ve yöresel diğer ürünler markalaştıktan sonra kurulması piyasada tutunabilmek ve devamlılık açısından önemlidir.

Proje fikirlerinde bahsi geçen Japonya'daki "abandoned schools" (terk edilmiş okullar) örnekleri de yine Camili Bölgesi'nde faaliyete geçebilecek faydalı bir uygulamadır. Camili Köyü'nde kurulan yatılı bölge ortaokulu ile birlikte diğer köyler ve mahallelerde yer alan okullar atıl vaziyette beklemektedir ve bazısı önemli turizm güzergahları üzerindedir. Camili Bölgesi'nin turizm potansiyeli düşünüldüğünde, uygun restorasyon sonrasında bahsi geçen terk edilmiş okulların kullanımı ile birlikte, bu okullar turistlerin kalış sürelerini artırmak için yöre halkı tarafından turistlere yönelik çeşitli aktivitelerin yapıldığı, kültürel değerlerin sergilendiği ve yerel ürünlerin satıldığı yerler olabilecektir. Böylece hem bu okulların atıl olarak durmasının önüne geçilecek hem de yöre halkının ilgili faaliyetlerden gelir elde etmesi sağlanacaktır.

Sonuç itibariyle tüm bu çalışmalar asıl sorunların ve kalıcı çözüm önerilerinin sahada yapılan çalışmalar sonucunda elde edildiğini göstermektedir. Elbette sahadan sonra işin masada halledilmesi gereken kısımları vardır ki bu da tüm paydaşların katılımıyla, sürdürülebilirlik göz önünde bulundurularak, ortak mutabakat ve yönetim doğrultusunda gerçekleştirilebilir. Katılımcı demokrasiler ve halkın fayda maksimizasyonu için bu elzemdir. Aksi takdirde sonuçlar hem kaynak israfına hem de memnuniyetsiz bir topluma neden olabilmektedir. Ajans olarak JICA projesi kapsamında yapmış olduğumuz çalışmalarda rolümüz ise elbette eylem planı doğrultusunda Japonya'da görmüş olduğumuz iyi uygulama ve tecrübelerin ilgili paydaşlara tanıtım, bilgilendirme ve teknik destek faaliyetleriyle aktararak toplumun bilinç ve farkındalık düzeyini artırmak, eylem planında yer alan bileşenlere yönelik sorunların tespiti ve bu sorunları ilgili kurum ve kuruluşlara aktarmak suretiyle çözüm yollarına başvurmak, aynı zamanda uygun projelerin ajans desteklerine ve/veya fon sağlayan diğer kurum ve kuruluşlara başvurusu konusunda paydaşları bilgilendirmektir.

Kaynakça:

1- Prof. Dr. Sadao TOKUNO, Yard. Doç. Dr. Tolga ÖZŞEN, "Kırsal Kapasite Geliştirme Raporu- Tokuno Tarzı Kırsal Sürdürülebilirlik Analizi" Trabzon, 2013.

2- Gaye TEKSÖZ, Erdoğan ERTÜRK ve Yıldırım LİSE, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, "Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi İçin Biyosfer Rezervleri : Camili'de Yaşam Mısır Ekmeği, Yoğurt ve Bal..." Ankara, 2014.

3-Macahel Dergisi, "Biyosfer Rezervi Nedir?" , sayı: 13.
